

^HHAYVAN SATIŞINDA AYIPTAN SORUMLULUK

*Burak KEÇECİOĞLU**

GİRİŞ

Her gün birçok kişi, gerek ticari amaçla gerekse kendilerine can dostu olması için hayvan pazarlarından veya hayvan satış dükkânlarından hayvan satın almaktadır. Fakat kimi zaman satın alınan hayvanda, “ayıp” diye nitelendirilen bir takım eksiklikler veya bozukluklar çıkmaktadır. Çalışmamızın temel inceleme alanı olan adi satışa göre, satıcı söz konusu ayıptan ancak, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 220. maddesinde düzenlendiği gibi, yazılı olarak ayıbı üstlenmişse veya ağır kusuru varsa sorumlu olacaktır. Her ne kadar hayvan satışından doğan ayıbın maddi şartları kanunda özel olarak düzenlenmiş olsa da, konusu hayvan satışı olmayan diğer satış sözleşmelerindeki sözleşme konusu şeyde çıkan ayıpların maddi şartlarının da belli ölçüde hayvan satışına uygulanacağı unutulmamalıdır. Alıcı, maddi şartların yanında kanunda düzenlenmiş şekli şartlar olan muayene ve ihbar külfetlerini de yerine getirdiğinde, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nda alıcının hakları özel bir düzenlemeye tabi tutulmadığı için, 227. maddede düzenlenen seçimlik hakları kendine uygun düşüğü ölçüde kullanabilmektedir. Alıcı, seçimlik haklarına ek olarak, satıcıdan genel hükümlere göre maddi ve manevi tazminat da talep edebilmektedir.

Hayvan satışı, adi satışa konu olabileceği gibi, satıcı ile tüketici arasındaki bir tüketici satış sözleşmesine veya tacirler arasındaki dar anlamda bir ticari satış sözleşmesine de konu olabilmektedir. Bu sebeple çalışmada, kapsam fazla genişletilmeden yeni yürürlüğe giren 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu hüküm-

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* İzmir Gediz Üniversitesi Hukuk Fakültesi 4. Sınıf Öğrencisi

lerine göre, hayvan satışındaki ayıptan sorumluluğun tüketici ve ticari satışlara nasıl yansıdığı kısmen de olsa incelenmiştir.

Çalışmada öncelikle hayvan satışında ayıptan sorumluluğun hangi hayvanları kapsadığı incelenecektir. Bu incelemeden sonra sırasıyla hayvan satışında ayıptan doğan sorumluluğun maddi şartları ve şekli şartları, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'ndaki ve kısmen de olsa 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemelere göre incelenecektir. Daha sonra adi ve tüketici kapsamındaki hayvan satışlarında ayıba karşı tekeffülden doğan alıcının seçimlik hakları ile maddi ve manevi tazminat talep hakları üzerinde durulacaktır. Alıcının ayıptan doğan haklarından sonra uyumsuzluğa bakmakla görevli ve yetkili merciler, zamanaşımı süreleri ve hayvan satışında ayıba karşı tekeffüle dayanan uyumsuzluklarda hata, hile veya gabine yahut sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesine dayanan davaların ilişkisi incelenecektir.

I. AYIBA KARŞI SORUMLULUĞUN UYGULANACAĞI HAYVANLAR

Hayvan satışındaki ayıp yönünden 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunumuz özel düzenlemeler getirmiştir. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunumuzun 220. maddesinin karşılığı olan İsviçre Borçlar Kanunu'nun 198. maddesi tahdidi olarak sadece at, eşek, katır, sığır, koyun, keçi ve domuzu kapsamaktadır¹. İsviçre Borçlar Kanunu, ayıba karşı tekeffülün sadece yukarıda sayılan hayvanlar için söz konusu olacağını düzenlerken, Türk Borçlar Kanunumuzun 220. maddesinde, hayvanların türü sayılmayarak açıkça "*hayvan alım-satımı*"ndan bahsedilmektedir ve bu yüzden tür ayırt etmeksizin hayvanlarına tamamına bu özel hükümlerin uygulanması gerekir². Türk Borçlar

¹ **Becker**, Herman; İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi: Borçlar Hukuku II. Bölüm: Çeşitli Sözleşme İlişkileri: Madde 184-551, (Çev: Suat Dura), İstanbul 1993, s. 81.

² **Bilge**, Necip; Borçlar Hukuku Dersleri: Hususi Borç Münasebetleri, Ankara 1958, s. 78; **Edis**, Seyfullah; Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, Ankara 1963, s. 34; **Tandoğan**, Haluk; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, Cilt: I, 6. Baskı, İstanbul 2008, s. 182; **Feyzioğlu**, Feyzi Necmeddin; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, Cilt: I, 3. Baskı, İstanbul 1978, s. 278; **Yavuz**, Cevdet; Satıcının Satılanın (Malın) Ayıplarından Sorumluluğu, İstanbul 1989, s. 41; **Zevkliler**, Aydın/**Gökyayla**, Emre; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, 13. Baskı, Ankara 2013, s. 124; **Uygur**,

Kanunu'nda da tıpkı 818 sayılı Kanunun 195. maddesinde olduğu gibi hangi hayvanların söz konusu özel düzenlemelere tabi olduğu belirtilmediği için, yine tüm hayvanların bu özel düzenlemeye tabi olduğu sonucunun çıkartılması mümkündür³. Bu noktada üzerinde durmamız gereken bir husus, canlı olmayan hayvanların satışının bu hükümlere tabi olmayacağıdır (kesilmiş koyun satışı gibi)⁴. Sadece canlı bir hayvan gebe kalabildiği için, Türk Borçlar Kanunu'nun 224. maddesi yalnızca canlı hayvan satışlarına uygulanabilir⁵.

Hayvan satışındaki ayıptan sorumluluğa ilişkin 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanıp uygulanmayacağına tespiti hayvan satışının bir tüketici işlemi olup olamayacağına incelenmesine bağlıdır.

Bir malın tüketici işlemi kapsamına girebilmesi için 6502 Sayılı TKHK'nın üçüncü maddesinin birinci fıkrasının "h" bendindeki mallardan biri olması gerekmektedir. Fakat kanun koyucu 6502 Sayılı TKHK'daki mal tanımında doğrudan "hayvan" terimini kullanmamıştır. Bu noktada doktrinde, hayvanın mal sayılıp sayılmaması hususu tartışmalıdır. Öğretideki bir grup yazar, hayvanın bir mal olarak sayılması gerektiğini belirtirken⁶ katıldığımız bir diğer grup yazar, hayvanın mal olarak nitelendirilemeyeceğini, ancak eşyalara uygulanan hükümlerin aksine düzenleme olmadıkça hayvan-

Turgut; 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Cilt: I, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 127; **Aydoğdu**, Murat/**Kahveci**, Nalan; Türk Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, İzmir 2013, s. 146. **Gümüş**, bu konuda farklı düşünmektedir; "Mehaz isvBK m.198'de geçen kavram "Vieh"dir. Ve bu kavram mehaz hükümdeki parantez içi sayımın da (at, eşek, katır, sığır, koyun, keçi, domuz) ortaya koyduğu gibi kendisinden yararlanılabilen dört ayaklı evcil hayvanları ifade eder. Bu nedenle eBK m. 195'deki "hayvan" kavramı her türlü hayvanı değil, yukarıda sayılan tür ve özellikteki hayvanları kapsar." (**Gümüş**, Mustafa Alper; Borçlar Hukuku: Özel Hükümler, Cilt: I, İstanbul 2010, s. 164).

³ **Zevkliler/Gökyayla**, s. 124; **Aydoğdu/Kahveci**, s. 146.

⁴ **Tandoğan**, s. 182; **Zevkliler/Gökyayla**, s. 124; **Akyiğit**, Ercan; Yeni Borçlar Kanunu'na Göre Satış-Mal Değişimi ve Bağışlama Sözleşmeleri, Ankara 2011, s. 91; "...kesim sırasında ortaya çıkacak ayıplardan davacı satıcı sorumlu değildir." 13.HD., T:10.7.2001, E:2001/4444, K:2001/7575 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁵ **Aydoğdu/Kahveci**, s. 146.

⁶ **Reisoğlu**, Safa; Türk Eşya Hukuku, 6. Baskı, Ankara 1980, s. 7; **Sungurbey**, İsmet; Hayvan Hakları, İstanbul 1992, s. 75; **Ertas**, Şeref; Eşya Hukuku, İzmir 2012, s. 7; **Yılmaz**, Halil; Hayvan Haklarına Bakış, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 62, 2006, s. 221.

lara da uygulanabileceğini belirtmektedir⁷. Bu sebeple, Yeni TKHK’da ayıba karşı tekeffülün hangi hayvanlar için söz konusu olacağını maddenin lafzından anlamamız mümkün değildir. Kanımca, Borçlar Kanunu’nda ayıptan sorumluluk, nasıl her türden hayvanı kapsıyorsa TKHK’da canlı hayvanların tümünü kapsamalıdır.

II. AYIBA KARŞI TEKEFFÜLÜN MADDİ ŞARTLARI

Hayvan satış sözleşmesinde, satıcının üç borcu bulunmaktadır. Bunlar; satılan hayvanı teslim ve mülkiyetini alıcıya geçirme borcu, başkalarının hayvanda hak ileri süremeyeceğini üstlenme (zapta karşı tekeffül-zapttan sorumluluk) borcu ve çalışmamızın konusunu oluşturan hayvandaki ayıbı üstlenme borcudur. Satıcının, satılan hayvandaki zikir ve vaad edilen vasıfların bulunmamasından veya satılan hayvanın değerini yahut sözleşme gereğince ondan beklenen faydaları azaltan veya kaldıran noksanların bulunmasından, ancak yazılı olarak ayıbı üstlenmişse veya ağır kusuru varsa sorumluluğu doğmaktadır⁸.

Yukarıdaki tanımda da belirtildiği üzere her ne kadar hayvan satışında satıcının, ayıba karşı sorumluluğunun doğabilmesi için, TBK m. 220’de belirtildiği üzere ancak yazılı olarak üstlenmesi veya ağır kusurunun varlığı aransa da, ayıba karşı tekeffülün genel anlamdaki maddi şartlarının da bulunması gerekmektedir.

A. Söz Verilen (Zikir ve Vaad Edilen) Vasıflardan Dolayı Tekeffül

“*Vasıf*” deyiminden, sadece hayvanı diğer hayvanlardan ayırt eden doğal özellikler değil, işlerde yaygın telakkiye göre o hayvanla ilgili olan ve

⁷ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, hayvanların eşya olamayacağını, ancak aksine düzenleme bulunmadığı takdirde eşyalara uygulanan hükümlerin hayvanlara da uygulanacağını belirtmiştir (**Oğuzman**, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay-Özdemir**, Saibe; Eşya Hukuku, 15. Baskı, İstanbul 2012, s. 9-10); **Koçhisarhoğlu/Sögütlü Erişgin**de hayvana ilişkin özel düzenlemeler getirilmediği sürece, hayvanın eşya statüsünde olduğunu kabul etmektedir. (**Koçhisarhoğlu**, Cengiz/**Sögütlü Erişgin**, Özlem; “Hayvanın Hukuki Konumu”, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi: Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan (Özel Sayı), Cilt: 2, s. 1719; **Gürpınar**, Damla; “Ev ve Süs Hayvanı Sahiplerinin Hakları ve Yükümlülükleri”, İzmir Barosu Dergisi, Sayı: 72, 2007, s. 141.

⁸ **Ayan**, Nurşen; “Taşınır Satımında Satıcının Kanundan Doğan Ayıba Karşı Tekeffül Borcu”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:15, Sayı: 1, 2007, s. 13.

onun değerini etkilediği kabul edilen her türlü iktisadi ilişkileri de anlamamız gerekir⁹. Böylece, hayvandan sağlanan verim, hayvandan belli zamanda sağlanan kâr gibi, satılanın hayvan olarak taşıdığı doğal vasıflar ile doğrudan doğruya ilgili olmayan haller de buradaki vasıf kavramına girer¹⁰. Söz konusu duruma örnek olarak, kendi cinsine göre daha fazla süt vereceği vaadiyle yurt dışından ithal edilen süt ineklerinin çok zayıf ve süt verimlerinin çok düşük çıkmasını gösterebiliriz¹¹.

Vasıfların zikir ve vaadi, ciddi ve sözleşmenin yapılmasında etkileyici olmalıdır. Satıcının, hayvanı satmak için teamülden olan ve genel bir mahiyet taşıyan güzel gösterme çabaları, vasıf vaadi olarak göz önünde tutulmaz. Başka bir deyişle, satıcıların sattıkları hayvanları övmek için söyledikleri sözler, ilke olarak söz verilen nitelikler biçiminde değerlendirilemez¹². Satıcının, satım konusu mala ilişkin zikir ve vaatlerinden sorumlu olabilmesi için, bu zikir ve vaatlerin açık veya örtülü olmasının bir önemi yoktur. Örneğin, alıcı sözleşmenin kurulması sırasında belli vasıfların varlığını açıkça aramış olup, satıcı, bir beyanda bulunmaksızın sözleşmeyi yapmışsa, istenen vasıfları örtülü olarak tekeffül etmiş olur¹³.

Borçlar Kanununda, zikir ve vadin şekli herhangi bir kurala bağlanmış değildir. Ancak, Türk ve İsviçre doktrinindeki hakim görüşe göre; sözleşmenin şekli ile zikir ve vadin şekli arasında bir bağıllık bulunmayıp, zikir ve vaad tek taraflı ve şekle tabi olmaksızın yapılabilmelidir¹⁴. Bununla birlikte, Borçlar Kanununda, zikir ve vadin asıl sözleşmeye bağlı olmaksızın şekle tabi olunmadan yapılabilmemesinin iki istisnası bulunmaktadır. 6098 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 220. maddesine göre(818 Sayılı Borçlar Kanunu m.

⁹ **Yavuz**, Cevdet; Türk Borçlar Hukuku: Özel Hükümler, 10. Baskı, İstanbul 2012, s. 69; **Aral**, Fahrettin/**Ayrancı**, Hasan; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Ankara 2012, s. 104.

¹⁰ **Tandoğan**, s. 164.

¹¹ 13.HD., T.3.5.1994, E.1994/142, K.1994/4394 (**Karahasan**, Mustafa Reşit; Türk Borçlar Hukuku – Özel Borç İlişkileri, Cilt: III, İstanbul 2004, s. 325).

¹² **Zevkliler/Gökyayla**, s. 117.

¹³ **Tandoğan**, s. 166.

¹⁴ **Edis**, 51; **Tandoğan**, s. 164; diğer görüşler için bkz. **Aral/Ayrancı**, s. 106-107.

195) hayvan alım satımında tekeffül yükümlülüğü, ancak satıcı alıcıya yazı ile teminat vermiş veya onu kasten aldatmış ise mevcuttur.

B. Lüzumlu Vasıflardan Dolayı Tekeffül

Satıcı, çoğu defa satılan hayvanın belli bir vasfının bulunduğu veya bazı eksikliklerinin olmadığına ilişkin bir beyanda bulunmaz. Oysa satılan hayvanın, satıştan beklenen amacı temin edecek vasıfları taşıması dürüstlük kuralı gereğidir. Lüzumlu vasıflardan dolayı tekeffülün doğması için, aşağıdaki beş şartın bulunması gereklidir.

1. Hayvanın Ayıplı Olması

Ayıp; satılan hayvanda ortaya çıkan ve alıcının o hayvandan tümüyle ya da gerektiği gibi yararlanmasını engelleyen eksiklikler ve bozukluklar anlamına gelmektedir¹⁵. Hayvanın ne amaçla kullanılacağı, tarafların ortak niyetlerinden çıkarılabilir. Tarafların niyetlerinin tespit edilemediği durumlarda da hayvanın hangi yaygın işlerde kullanıldığına bakılması gerekir¹⁶. Örneğin, erkek hayvanların döllenme yeteneksizliği, atların önemli göz iltihapları, inek memelerindeki bozukluk ve damızlık boğanın aşım yeteneksizliğine (iktidarsızlığına) sahip olması hayvanın kullanma yönü bakımından onun değerini veya elverişliliğini azaltmakta veya kaldırmaktadır¹⁷. Hayvanın değerinin veya elverişliliğinin azalması, eğer ilerde yaygın kullanıma göre bu eksiklik yüzünden sözleşmenin yapılmamasına yol açıyorsa veya fiyatın daha az olarak tespit edilmesi gerekiyorsa önemli sayılır¹⁸. Yukarıda belirtilen inek memelerindeki bozukluk veya boğanın iktidarsızlığa sahip olması, ineğin süt için kullanılması ve boğanın üretmek için kullanım amacına göre bir eksiklik teşkil etmektedir.

¹⁵ Feyzioğlu, s. 242; Tunçomağ, Kenan; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, Cilt: II, 2. Baskı, İstanbul 1974, s. 97; Aral/Ayrancı, s. 104; Zevkliler/Gökyayla, s. 117; Gümüş, Borçlar, s. 123; Yavuz, Borçlar, s. 69; Aydoğdu/Kahveci, s. 144.

¹⁶ Tandoğan, s. 167.

¹⁷ Bilge, s. 60; 13.HD., T.18.12.1995, E.1995/11280, K.1995/11441 (Karahasan, s. 324).

¹⁸ Aydoğdu/Kahveci, s. 138.

2. Hayvandaki Ayıbın Gizli Olması

Alıcı, bildiği veya bilmesi gereken ayıplar için ayıba karşı tekeffül hükümlerinden yararlanamaz. Alıcının, hayvan satışındaki normal ve makul derecede dikkati sonucunda fark edebileceği ayıplar, gizli ayıp sayılmaz¹⁹. Başka bir deyişle, hayvandaki ayıbın “gizli” olmasından maksat, ilgili kişinin hayvanı, olağan bir şekilde gözden geçirmiş olmasına rağmen ayıbı fark edememesidir²⁰. Örneğin, hayvanın satımdan önce veteriner kontrolünden geçirilmiş olmasına rağmen ayıbın fark edilmemiş olması, hayvandaki gizli ayıbın göstergesidir²¹.

Alıcının dikkatinin yeterlilik derecesi satım konusu hayvanın türüne, cinsine, alıcının mesleğine ve bu gibi işlere alışık olup olmamasına göre değişmektedir. Örneğin mesleği çiftçilik olan ve yıllardır hayvan satın alan bir kişinin göstereceği dikkat ve özen, ilk kez hayvan alacak bir kişinin göstereceği dikkat ve özeninden farklıdır. Alıcının iyi görmemesi veya duymaması gibi duyu bozukluklarının bulunması da muayenede ona daha fazla dikkatli olması mükellefiyetini yüklemektedir²². Bir hayvanın tıknefes olması durumunda, bunu alıcının, hayvanı satın aldığı anda bilip bilemeyeceğinin bilirkişiye incelettirilerek tespiti gerekir²³.

Alıcının ayıbı satış zamanında bilip bilemeyeceğinin, hayvanı muayene eden veteriner hekime de sorulması gerekir²⁴. Örneğin, soluğan hastalığına sahip ayıplı bir hayvanı muayene eden veteriner hekime, hayvanın ayıplı olup olmadığını teşhis etmesinin yanında, alıcının var olan ayıbı bilip bilemeyeceği ve bu ayıbı anlayıp anlayamayacağına ilişkin soru sorulması gereklidir²⁵.

¹⁹ **Gümüş**, Borçlar, s. 138; **Yavuz**, Borçlar, s. 71.

²⁰ **Bilge**, s. 59; **Tunçomağ**, s. 92; **Aral/Ayrancı**, s. 111-112; **Aydoğdu/Kahveci**, s. 144.

²¹ HGK, T. 16.5.2001, E. 2001/13-419, K. 2001/420 (Kazancı İhtihat Bankası).

²² **Tandoğan**, s. 174; **Gümüş**, Borçlar, s. 138.

²³ 3. HD., T. 24.6.1995, E. 1995/5347, K. 1995/3825 (**Tandoğan** s. 174).

²⁴ **Olgaç**, Senai; Borçlar Hukuku Akdin Muhtelif Nevileri: Satış ve Trampa, İstanbul 1966, s. 85.

²⁵ 3. HD., T:25.2.1957, E:1957/1716, K:1957/1441 (**Olgaç**, s. 85).

3. Hayvandaki Ayıbın Yarar ve Hasarın Geçmesinden Önce Mevcut Olması

Satılan hayvandaki ayıp, yarar ve hasarın geçişinden önce mevcut olmalıdır²⁶. Eğer yazılı tekeffül bulunmuyorsa hasarın geçişinden sonra ortaya çıkan ayıplarda, alıcı korumadan yoksun kalır ve satıcı sorumlu olmaz. Hayvanın önceden mevcut fakat bilinemeyen hastalığında(örneğin, hayvan hasta ise ve bu hastalık sonucu sakat kalırsa) satıcı bundan sorumlu olmaktadır²⁷. Yargıtay da, satılan atın bakar kör olup olmadığının, attaki eksikliğin davacıya tesliminden önce mi yoksa sonra mı ortaya çıktığının birlikişi raporuyla araştırılması gerektiğini belirterek konunun önemine işaret etmiştir²⁸.

Yargıtay, canlı hayvan borsalarında yarar ve hasarın geçiş anını tartıya çıkma aşamasına göre belirlemiştir. Hukuk Genel Kurulu, bu konuya ilişkin olarak, “...Canlı hayvan alım satımlarında hayvanlar tartıya girinceye kadar satıcıya, tartıdan çıkınca alıcıya aittir. Tartıdan çıkan hayvanın teslim ve tesellümü yapılmış sayılır²⁹.” açıklamasına yer vermiştir. Tartıdan çıkan hayvanın teslim ve tesellümü yapılmış sayılır. Teslimle birlikte sorumluluk da satıcıdan alıcıya geçecektir.

4. Ayıba Karşı Tekeffülün Sözleşmeyle Kaldırılmamış Olması

Hayvandaki ayıbı üstlenme borcu kural olarak sorumsuzluk anlaşmasıyla kaldırılabilir ve bu durumda satıcı, artık ayıptan sorumlu olmaz³⁰. Eğer satıcı, satılan hayvanı ayıplı olarak devrederken ağır kusurlu ise, sorumluluğu sınırlandıran veya kaldıran sözleşme kesin hükümsüzdür. Hayvan

²⁶ Bilge, s. 60; Tunçomağ, s. 87; Gümüş, Borçlar, s. 135; Yavuz, Borçlar, s. 69; Zevkliler/Gökyayla, s. 120.

²⁷ Gümüş, Borçlar, s. 183.

²⁸ 3.HD., T:23.3.1988, E:1988/11517, K:1988/3805 (Uygur, Turgut; Açıklamalı - İçtihatlı Borçlar Kanunu: Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Cilt: IV, 3. Baskı, Ankara 2010, s. 4774).

²⁹ HGK, T.6.12.2000, E. 2000/13-1742, K.2000/1782 (Kazancı İçtihat Bankası); HGK, T. 16.5.2001, E. 2001/13-419, K. 2001/420 (Kazancı İçtihat Bankası).

³⁰ Gümüş, Borçlar, s. 140; Yavuz, Borçlar, s. 72; Aral/Ayrancı, s. 144; Aydoğdu/Kahveci, s. 143; Zevkliler/Gökyayla, s. 120.

satışında satıcının ağır kusurunun olması, çalışma konumuzun temelini oluşturan 220.madde içinde uygulama alanı bulmaktadır. Buna göre satıcı ağır kusurlu ise ayıptan sorumlu olacaktır³¹.

5. Satıcının Hayvandaki Ayıbı Yazılı Olarak Üstlenmesi veya Ağır Kusurunun Olması

Hayvan satışındaki ayıba karşı sorumluluk, her ne kadar konusu hayvan olmayan satış sözleşmelerindeki ayıbın maddi şartlarına uygun olması gerekse de, satıcının ayıptan sorumlu olabilmesinin asıl şartı, TBK m. 220’de (mülga BK m.199) belirtildiği üzere, satıcının ya ayıbı yazılı olarak üstlenmesinden ya da ağır kusurlu olmasından kaynaklanmaktadır.

a. Satıcının Ayıbı Yazılı Olarak Üstlenmesi

Hayvan alım satımında satıcı, yazılı olarak üstlenmedikçe hayvanın ayıbından sorumlu olmaz. Buradaki şekil şartı, geçerlilik şartı olup adi yazılı şekilde yapılır. Yazılı şekil şartına uyulmazsa TBK m. 27’ye göre kesin hükümsüzlük yaptırımına tabidir. Mülga Borçlar Kanununun 195. maddesindeki bu şart, 6098 sayılı Kanunu’nun 220. maddesinde de kendine yer bulmuştur. Fakat hayvan satışında sorumluluğun yazılı olması şartından, hayvan satımının da yazılı şekle bağlı olduğu sonucu çıkartılmamalıdır³². Hayvan satışı, Türk Borçlar Kanunu’nda yazılı şekle tabi tutulmamıştır³³.

Satıcının hayvanın ayıbını yazılı olarak üstlenmesi şartının Yargıtay’ın kararlarına nasıl yansıdığına baktığımızda, Yargıtay’ın bu konuda oldukça katı bir tutum sergilediğini, hem eski yıllarda hem de yakın zamanda verdiği kararlara bakarak anlayabiliriz. Yargıtay’a göre satıcının, hayvandaki ayıp-

³¹ **Akyiğit**, s. 91; **Gümüş**, Borçlar, s. 165; **Öz**, Turgut; “Yeni Borçlar Kanununda Satım ve Eser Sözleşmesi Bakımından Ayıba Karşı Tekeffül Düzenlemesindeki Değişiklikler”, Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan, İstanbul 2013, s. 857.

³² **Bilge**, s. 78; **Feyzioğlu**, s. 279; **Gümüş**, Borçlar, s. 165.

³³ Gerçi Hayvan Hırsızlığının Men’i Hakkındaki 5617 sayılı Kanun hükümleri (RG: 27.03.1950, Sayı:7467), bu kanunun kapsamına giren katır, deve, eşek, at, sığır ve koyun gibi hayvanların alım satımının hayvan satış belgesiyle yapılacağını düzenlemek-
teyse de, bu belge de bir geçerlilik şartı değildir (**Bilge**, s. 79; **Feyzioğlu**, s. 279).

tan sorumlu olabilmesi için ayıbbı yazılı olarak üstlenmesi şarttır³⁴. Hayvanın satıştan evvel veterinerine muayene ettirilmesi de yazılı sorumluluğun yerini tutmamaktadır³⁵.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, yazılı sorumluluk bulunmayan hal-lerde hayvanın önceden mevcut fakat bilinmeyen bir hastalığının sonradan ortaya çıkması halinde alıcı hukuki korumadan yoksun kalmaktadır³⁶. TANDOĞAN'a göre, önceden belli olmayan bir hastalığın sonradan ortaya çıkması halinde yazılı sorumluluğun bulunmadığının ileri sürülmesi, halin gereklerine göre hakkın kötüye kullanılması sayılmalıdır³⁷. Yargıtay, satıcının yazılı bir taahhüdünün bulunup bulunmadığının ispatını alıcıya yüklemiştir. Eğer alıcı, satıcının yazılı bir sorumluluğunun bulunduğunu ispat edemez ise satıcı, hayvandaki ayıptan sorumlu olmayacaktır³⁸. Bütün bunlara ek olarak, satıcı yazılı olarak hayvanın belli vasıflarını, örneğin şu kadar litre süt verdiğini, hayvanın gebe olup olmadığını beyan edebileceği gibi hayvanın iyi ya da ayıpsız olduğunu da beyan edebilir; bu sonuncu halde, sözleş-

³⁴ “Davacı, davalıdan satın aldığı hayvanların hasta olması nedeniyle imha edildiğini iddia ederek ödediği bedelin tahsilini talep etmiştir. Borçlar Kanunu'nun 195. maddesi uyarınca hayvan alım satımında satıcı tahriren kefalet etmedikçe yahut alıcıyı işgal etmiş olmadıkça tekeffül etmiş addolunmaz. Davacı alıcı, satıcı olan davalının yazılı tekeffülünü veya kendisinin satım sırasında işgal edildiğini ispat edemediğinden, mahkemece davanın reddine karar verilmesi gerekir.” 13.HD., T. 7.10.2004, E. 2004/5816, K. 2004/13931 (Kazancı İçtihat Bankası); 13.HD., T.18/12/1995, E.1995/11280, K.1995/11441 (Günay, Cevdet İlhan; Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Ankara 2012, s. 833); 13.HD., T.13.6.1985, E.1985/3724, K.1985/4210 (Karahasan, s. 327).

³⁵ 4.HD., T.7.11.1949, E.1949/6316, K.1949/5971 (Tandoğan, s. 183).

³⁶ Atamer, Yeşim M.; Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu Makaleler - Tebliğler: Taşınır Satımı Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul 2012, s. 199; 13.HD., T. 5.2.1986, E. 1986/122, K. 1986/586 (Tandoğan, s. 183).

³⁷ Tandoğan, s. 183; Aydoğdu/Kahveci'ye göre yasakoyucu ağır kusur hallerini de dahil ettiğinden, hastalığın bilinmemesinde satıcının ağır kusuru varsa sorumluluğu kabul edilmeli, aksi takdirde, hasarın alıcıya intikalinde olduğu gibi bu hastalıktan satıcı sorumlu olmalıdır. (Aydoğdu/Kahveci, s. 146).

³⁸ 13.HD., T.16.4.2002, E. 2002/2367, K. 2002/4125 (Kazancı İçtihat Bankası); 13.HD., T. 18.12.1995, E. 1995/11280, K. 1995/11441 (Kazancı İçtihat Bankası); 19. HD., T. 13.6.2003, E. 2002/2986, K. 2003/6302 (Kazancı İçtihat Bankası).

meyle güdülen kullanma amacına göre hayvanın elverişliliğini veya değerini azaltan bir eksiklik bulunmamalıdır³⁹.

b. Satıcının Ağır Kusurunun Olması

Satıcının, hayvan satışında ayıptan sorumlu tutulabilmesinin bir diğer şekli, satıcının ağır kusurlu olmasıdır. 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 195. maddesinde kullanılan "iğfal etmiş olmadıkça" şeklindeki ibare, TBK m. 220'de "ağır kusuru olmadıkça" şeklinde ifade edilmiştir.

Bir kimsenin hukuk düzeni tarafından tasvip edilmeyen ve uygun bulunmayan davranış biçimi olan kusur, dereceleri bakımından ağır kusur ve hafif kusur şeklinde ikiye ayrılmaktadır⁴⁰. Hafif kusur, çok dikkatli ve özenli kişilerin aynı olayda gösterdiği dikkat ve özenin gösterilmemesini ifade eden hafif ihmali içine almaktadır. Konumuzla doğrudan bağlantılı olan ağır kusur ise, sözleşmeye aykırı davranan kişinin, zararlı sonucu bilerek ve isteyerek hareket etmesini ifade eden kastı ve bir kimsenin aynı olayda göstermesi gereken basit dikkat ve özenin gösterilmemesini ifade eden ağır ihmali kapsamaktadır⁴¹.

Hayvan satışında satıcının, ağır kusuru varsa, hayvandaki ayıbı yazılı olarak üstlenip üstlenmediğine bakılmaksızın sorumluluğu doğar. Çünkü burada alıcı kasten hataya düşürülmüştür ve aldatılmıştır. Yargıtay ağır kusurun (iğfalin) var olup olmadığını her somut olaya göre farklı şekilde değerlendirmektedir. Örneğin, satıcının hasta olduğunu bildiği hayvanların hastaliksız olduklarını alıcıya temin etmiş olması hile olarak kabul edilmiştir⁴². Davalının pedigrisi⁴³ olmayan atı, yarış atı diye satması, 5883 sayılı

³⁹ Gümüüş, Borçlar, s. 183.

⁴⁰ Kılıçoğlu, Ahmet M.; Borçlar Hukuku: Genel Hükümler, 16. Baskı, Ankara 2012, s. 305-307.

⁴¹ Kılıçoğlu, s. 199, 306-307.

⁴² Y.Tic. D., T.5.6.1944, E.1944/54, K.1944/2281 (Fezyioğlu, s. 284).

⁴³ 4631 Sayılı Hayvan Islahı Kanunu

Madde 3: Tanımlar

Pedigri: Soy kütüğüne kayıt edilen damızlıklarla, safkan atların numara, isim, orijin, ırk, renk, eşkal, cinsiyet, doğum tarihi, verim kayıtları, yetiştirici ve sahibi ile hayvanın cetlerine ait bilgileri ve verimlerini belirten belge.

Hayvanları Islah Kanunu'nun 25.maddesine göre böyle bir hayvanın yarış atı sayılmaması nedeniyle alıcının kandırılması⁴⁴ veya satıcının satılan atın bakar kör olduğunu söylemeyip alıcının aldatılması⁴⁵ konuya ilişkin diğer örneklerdir. Fakat satıcı, alıcıya örneğin kaz yerine ördek teslim etmişse, satıcının alıcıyı aldatması amacı söz konusu olmadığı için, burada ayıplı ifa değil, satılan hayvandan başka bir hayvanın teslimi (aliud) söz konusu olur⁴⁶. Bu noktada ayıplı ifa ile yanlış ifa ayrımı yapılmalıdır. Borçlunun borçlanılan edimden başka bir şey teslim etmesi anlamına gelen aliud ifanın, ayıplı ifadan ayrılan en önemli farkı, ayıplı ifade satıcı hayvandaki ayıba rağmen bir ifade bulunduğu halde bir aliud tesliminde ifade bulunmamaktadır⁴⁷. Aliud ifa (yanlış ifa) halinde teslim borcu yerine getirilmediğinden, alıcı bu hayvanı teslim almaktan kaçınıp satıcıyı (teslim borcunda) temerrüt haline sokabilir. Ancak alıcı, açıkça bu durumu kabul ederse, asıl ifa yerine geçen edim (*datio in solutum*) nedeniyle, teslim borcu yerine getirilmiş olur⁴⁸.

III. AYIBA KARŞI TEKEFFÜLÜN ŞEKLİ ŞARTLARI

Hayvan satışında ayıptan doğan sorumluluğun maddî koşulları oluşsa dahi kanunda öngörülen muayene ve ihbar külfetleri yerine getirilmezse satıcının ayıptan doğan sorumluluğu bulunmamaktadır. Ayıptan kaynaklanan seçimlik hakların doğumu sadece maddî koşulların oluşması ile değil, ancak bunların varlığına dayalı olarak alıcının şekli koşullar olan muayene ve ihbar külfetlerini de yerine getirmesi hâlinde söz konusu olur⁴⁹.

Muayene ve ihbar külfetini düzenleyen 818 sayılı Borçlar Kanunumuzun 199. maddesi, mehz kanun olan İsviçre Borçlar Kanunu'na uymamış ve anlam itibariyle bir sakatlık oluşmuştur. İsviçre Borçlar Kanunu'nun 202. maddesine göre 9 günlük ihbar müddeti hayvanın gebelikten başka olan

⁴⁴ 4.HD., T.10.11.1959, E.1959/3844, K.1959/143 (Tandoğan, s. 183).

⁴⁵ 4.HD., T.1.2.1951, E.1951/1-128, K.1951/803 (Tandoğan, s. 183).

⁴⁶ Aral/Ayrancı, s. 104.

⁴⁷ Acemoğlu, Kevork; "Aliud" ve Federal Mahkemenin "Aliud" Konusundaki Tutumu Üzerine", İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 9, 1972, s. 20.

⁴⁸ Tandoğan, s. 122; Zevkililer/Gökyayla, s. 115.

⁴⁹ Bilgin, s. 395; Gümüş, Borçlar, s. 148; Aral/Ayrancı, s. 120.

vasıfları hakkındaki tekeffül içindir. İsviçre Borçlar Kanunu'nun “tekeffül hayvanın gebeliğine taalluk etmiyorsa” düzenlemesi, Türkçe metne “kefalet hayvanın bir vasfına müteallik değilse” şeklinde geçmiş ve böylece madde anlaşılabilir hale gelmiştir⁵⁰. TANDOĞAN, eski BK m. 199'daki “kefalet hayvanın bir vasfına müteallik değilse” ibaresini İsviçre Borçlar Kanunu'ndaki “handelt es nicht um Gewährleistung für Trächtigkeit” ifadesini göz önünde tutarak anlamamız gerektiğini, aksi takdirde hiçbir vasıf için dokuz günlük sürenin uygulanmayacağını ve mülga BK m. 199'un anlam ifade etmeyeceğini belirtmiştir⁵¹. Kanun koyucu bu konudaki eksikliği görerek, muayene ve ihbar külfetini düzenleyen Türk Borçlar Kanunu'nun 224. maddesini söz konusu tartışmalara son verecek şekilde düzenlemiştir. Kanun koyucu, 224. maddede “hayvanın bir vasfı” yerine “hayvanın gebeliğine” şeklinde bir düzenlemede bulunmuştur.

Türk Borçlar Kanunu'nun 224. maddesi; “Hayvan satışında satıcının sorumlu olacağı süre yazılı olarak belirlenmemiş ve ayıp da hayvanın gebeliğine ilişkin değilse satıcı, ancak ayıbın devrin yapıldığı veya alıcının devralmada temerrüdünün gerçekleştiği günden başlayarak dokuzgün içinde kendisine bildirilmesi ve ayrıca, hayvanın bilirkişilerce gözden geçirilmesinin aynı süre içinde yetkili makamdan istenmesi hâlinde sorumlu olur” şeklinde düzenlenmiştir⁵². Doktrin buradaki tekeffül süresini (TBK m. 224-mülga BK m. 199) farklı açılardan incelemektedir. Bazı yazarlar, sadece hayvanın gebeliği ile ilgili bozukluklar ve gebelik dışındaki bozukluklar şeklinde incelerken⁵³, bazıları sadece tekeffül süresinin yazılı olarak belir-

⁵⁰ Bilge, s. 79; Gümüş, Borçlar, s. 185; Aydoğdu/Kahveci, s. 153.

⁵¹ Tandoğan, s. 184.

⁵² **818 Sayılı Borçlar Kanunu**
Keşif ve Muayene ve Bayie İhbar

b) Hayvan Alım Satımında

Hayvan alım satımında kefalet müddeti tahriren tayin edilmemiş olupta kefalet hayvanın bir vasfına müteallik değil ise mebide keşfedilen ayıptan bayiin mesuliyeti, teslim vaki olduğu veya müşterinin kabızda temerrüdü tahakkuk ettiği günden itibaren dokuz gün içinde bayie ihbar edilmekle beraber hayvanın ehli vukuf marifetiyle muayenesinin icrası yine bu müddet zarfında merciinden talep olunmasına mütevakkıftır.

Hakim, ehli vukuf raporunu serbestçe takdir eder.

⁵³ Tunçomağ, s. 97; Yavuz, Borçlar, s. 73.

tilip belirtilmediğine göre tekeffül süresini incelemiştir⁵⁴, bazıları da hem hayvanın gebelik vasfına hem de tekeffül süresinin yazılı olarak belirtilip belirtilmediğine göre, yani maddedeki her iki hukuki olguyu bir arada incelemiştir⁵⁵. Kanımca, söz konusu maddeyi lafzi olarak yorumladığımızda, her iki hukuki olgunun da bir arada incelenmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Hayvan satışında satıcının ayıptan sorumlu olabilmesi için, hem ayıplar teslimden veya alıcının hayvanı teslim almakta temerrüdünden itibaren dokuz gün içinde satıcıya ihbar edilmiş olmalı⁵⁶, hem de hayvanın bilirkişi tarafından muayenesinin yapılması için aynı sürede yetkili mercie başvurmuş olunmalıdır. Bu dokuz günlük sürenin uygulanması için iki şartın birlikte bulunması gerekir.

1) Hayvandaki ayıp, hayvanın gebeliğiyle ilgili olmamalıdır. Hayvanın gebeliğinin her zaman dokuz günlük süre içinde anlaşılması mümkün olmayacağı için, gebe olduğu tekeffül edilip de durumun böyle olmadığı anlaşılınca, ihbarın yapılma süresinin başlangıcı hayvanın teslim anı olmamalıdır⁵⁷. Buna ek olarak, ihbar için sözleşmede dokuz günden uzun veya kısa bir süre kararlaştırılmamış olmalı, kararlaştırılmış ise de ona uyulmalıdır⁵⁸. Hayvanın gebeliğine ilişkin olmayan ayıplar için öngörülen dokuz günlük süre, sözleşmeyle uzatılabilir veya kısaltılabilir⁵⁹.

2) Hayvan satışında hayvanın muayenesinin yapılması için teslimden veya alıcının teslim almada temerrüdünden itibaren dokuz gün içinde muayene mercisine müracaat edilmiş olmalıdır⁶⁰. Alıcının bu davranışı, bir külfet

⁵⁴ Feyzioğlu, s. 285.

⁵⁵ Gümüş, Borçlar, s. 165; Erzurumluoğlu, Erzan; Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri), 2. Baskı, Ankara 2012, s. 65; Öz, s. 857; Aydoğdu/Kahveci, s. 152.

⁵⁶ 4.HD., T.22.12.1949, E.1949/7321, K.1949/8771 (Tandoğan, s. 184).

⁵⁷ Tandoğan, s. 184.

⁵⁸ Tandoğan, s. 184; Bilge, s. 61; Yavuz, Borçlar, s. 61.

⁵⁹ 13.HD., T:13.6.1985, E:1985/3724, K:1985/4210 (Yavuz, Borçlar, s. 106); HGK, T:22.9.1999, E:1999/13-567, K:1999/000595 (Yavuz, Borçlar, s. 106); HGK., T:16.5.2001, E:2001/13-419, K:2001/000420 (Yavuz, Borçlar, s. 106); HGK, T:23.3.1987, E:1987/3-1, K:1987/664 (Yavuz, Borçlar, s. 106); Zevkliler, s. 124.

⁶⁰ Yavuz, Borçlar, s. 73.

niteliğinde olduğu için alıcı bu süre içinde külfetini yerine getirmezse, kanun tarafından kendisine tanınan seçimlik hakları tamamen kaybeder⁶¹. Fakat alıcının zamanında muayene ve ihbar külfetlerini yerine getirmemesi, TBK m.49'a veya TBK m. 112'ye ya da TBK m. 96'ya dayanamayacağını göstermez. Başka bir deyişle, muayene ve ihbar külfetlerinin yerine getirilmemesi, haksız fiile veya sözleşmeye aykırılığa dayanan tazminat taleplerinin de ortadan kalkması sonucunu doğurmayacaktır⁶².

TBK m. 224'ye göre muayene mercii, yetkili makamdır. Doktrinden ve Yargıtay kararlarından anlaşıldığı üzere bu yetkili makam, mahkemedir ve tekeffülle ilgili davaya bakacak mahkemeye müracaat edilerek bilirkişi tayin ettirilmelidir⁶³. “Gözden geçirme” bir teşhis niteliğinde olduğu için bilirkişiler, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 12. maddesinin birinci fıkrasına göre veteriner hekimler olabilmektedir.

Satılan hayvanın muayene masrafları, teslim masraflarındandır. Çünkü muayene, satılanı teslim almayı hazırlayan bir safhadır⁶⁴.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 382/II-d-5 bendine göre ayıplı hayvanın bilirkişi tarafından muayenesi, borçlar hukukundaki çekişmesiz yargı işlerinden sayılmıştır. Söz konusu çekişmesiz yargıda görevli mahkeme sulh hukuk mahkemesiyken; yetkili mahkeme, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, talepte bulunan alıcının veya ilgililerden birinin oturduğu yer mahkemesidir (HMK m. 383-384)⁶⁵.

⁶¹ **Tandoğan**, s. 176; **Aktürk**, İpek; Satım ve Eser Sözleşmelerinde Gözden Geçirme ve Bildirim Külfetleri, Ankara 2012, s. 67; **Canbaz**, s. 63.

⁶² **Bucher**, Eugen/**Buz**, Vedat; “Mağdur Edilen Alıcı: Türk/İsviçre Borçlar Kanununun İki Özelliğinin Eleştirisi: Muayene ve İhbar Külfeti (Art. 201 OR; BK. m. 198), BK.202/II (Art. 205/II OR)'ye Göre Dönme Yerine Bedel İndirimine Karar Verilmesinin Masraflara İlişkin Sonuçları”, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu için Armağan, Ankara 2004, s. 172; **Yavuz**, Borçlar, s. 73.

⁶³ **Bilge**, s. 80; **Feyzioğlu**, s. 185; 13.HD., T.13.6.1985, E. 1985/3724, K. 1985/4210 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁴ **Yavuz**, Ayıp, s. 112; **Aral/Ayrancı**, s. 118.

⁶⁵ **Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder; Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 24. Baskı, Ankara 2013, s. 738; **Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özkes**, Muhammet; Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2013, s. 72.

Borçlar Kanunu'nun yukarıda belirtilen hükümleri, ticari hayatın gereklerine uygun düşmemektedir. Çabuk işleme gereken ticari hayatta satıcı, teslim ettiği hayvanın alıcı tarafından kabul edilip edilmeyeceğini kısa bir süre içinde öğrenmek ve buna göre gerekli tedbirleri almak durumundadır.

Türk Ticaret Kanunu ve ilgili mevzuat, hayvanlara özgü bir muayene ve ihbar süresi belirtmediği için genel ihbar ve muayene sürelerine bakılması gerekir. Türk Ticaret Kanunu'nun 23. maddesinin birinci fıkrasının c bendi uyarınca tacirler arasında ticari satışlarda hayvanın ayıplı olduğunun teslimi sırasında açıkça belli olduğu hallerde tacir, durumu iki gün içinde satıcıya bildirmekle yükümlüdür. Söz konusu iki günlük süre malın teslim alındığı tarihi izleyen günden itibaren hesaplanır⁶⁶. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre satılan hayvanın ayıplı olduğunu teslim sırasında anlamak mümkün değilse alıcı, malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde incelemek ve gene bu süre içerisinde durumu satıcıya ihbar etmekle yükümlüdür. Bu ihbar sekiz günlük süre içinde yapılmazsa, alıcı hayvanı ayıp ile birlikte kabul etmiş sayılır.

TTK m. 23/I-c'ye göre yapılacak ayıp ihbarının, ticari anlamda hayvan satışıyla ilgili özel bir düzenleme olmaması sebebiyle ve TTK m. 18/III' teki şekilde (noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla ya da güvenli elektronik imza kullanılarak elektronik posta sistemiyle) yapılmasına gerek yoktur⁶⁷.

Yukarıda da belirtildiği gibi hayvan satış sözleşmesi, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamına da girebilmektedir. Söz konusu satış sözleşmesinde tüketicinin muayene ve ihbar külfetlerine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır⁶⁸. Fakat tüketici ayıptan doğan haklarını kullanmak için zaten 2 yıllık zamanaşımı süresi içinde satıcıya başvurmalıdır⁶⁹.

⁶⁶ 19.HD., T.11.6.2002, E.2001/6969, K.2002/4564 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁶⁷ Arkan, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, 18. Baskı, Ankara 2013, s. 161.

⁶⁸ 4077 sayılı TKHK m. 4'e bakıldığında tüketicinin seçimlik haklarından faydalanabilmesi için malı belirli bir süre içinde muayene etmesi gereği açık olarak ifade edilmemişken, yine 4. maddeye göre "malın teslimi tarihinden itibaren otuz gün içerisinde" ayıbın bildirilmesi gerekmektedir.

⁶⁹ Atamer, Yeşim/Baş, Ece; "Avrupa Birliği Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Satım Sözleşmesinde

IV. ALICININ AYIBA KARŞI TEKEFFÜLDEN DOĞAN HAKLARI

818 sayılı Borçlar Kanunu zamanında hayvan satışında ayıptan sorumluluk halinde alıcının hakları özel bir düzenlemeye tabi tutulmadığı gibi, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda da alıcı için özel bir düzenleme yapılmamıştır. Alıcı 227. maddede var olan seçimlik hakları, uygun düştüğü ölçüde kullanmaktadır. Buna ek olarak yeni kanunla birlikte alıcı ücretsiz tedavi ettirme hakkını da elde etmiştir. Seçimlik haklara ek olarak alıcı, satıcıdan genel hükümlere göre maddi ve manevi tazminat da talep edebilir.

Alıcı, söz konusu seçimlik hakları mutlaka dava yoluyla satıcıya karşı ileri sürmek zorunda değildir. Alıcı dürüstlük kuralı gereğince öncelikle satıcıdan, ayıptan doğan anlaşmazlık sebebiyle seçimlik hakkını talep etmeli, satıcı alıcının isteğini kabul etmezse o zaman dava açma yoluna gidilmelidir.

A. Sözleşmeden Dönme Hakkı

Hayvanı geri vermeye hazır olduğunu bildirerek dönme hakkı, dava yoluyla ileri sürülebileceği gibi⁷⁰ dava açılmadan da kullanılabilir. Bu noktada, dönmeyle birlikte sözleşmenin yapılış amacı değişir ve geri vermeye ilişkin talepler, buna dayanan bir alacak hakkı niteliği kazanır⁷¹. Alıcının dönme beyanı, bozucu yenilik doğurucu beyan olarak satıcıya vardığı anda hükümlerini doğurur ve sözleşmeyi ortadan kaldırır. Alıcı, dönme hakkını kullandığında, sözleşme tasfiye ilişkisine girer⁷².

Dönme halinde, alıcı teslim aldığı hayvanı elde ettiği yararlarla birlikte (ineğin sütü gibi) satıcıya geri vermekle yükümlüdür (TBK m. 229/I). Alıcı zapttan sorumlulukta elde etmeyi ihmal ettiği semereleden sorumluyken (TBK m. 217/I) ayıplı hayvan tesliminde sorumlu değildir. Çünkü ayıplı çıkan hayvanı geri verme düşüncesiyle sözleşmeden dönen alıcıdan elde etmeyi ihmal ettiği yararlar talep edilebilseydi, bu durum alıcının hayvandan

Ayıptan Doğan Sorumluluk", İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:88, Özel Sayı:1, 2014, s. 31-32.

⁷⁰ 13.HD., T.10.11.1981, E.1981/6531, K.1981/7063 (Karahasan, s. 328).

⁷¹ Serozan, Rona; Sözleşmeden Dönme, 2. Baskı, İstanbul 2007, s. 612.

⁷² Gümüş, Borçlar, s. 173; Zevkliler/Gökyayla, s. 127.

yararlanmasını teşvik etmek manasına gelir ve söz konusu durum da hayvandaki ayıbın daha da artmasına neden olurdu⁷³. Fakat alıcı elde ettiği semereler yanında hayvanı kullanmışsa (mandanın tarlada sürülmesinde kullanılması gibi), kullanmış olması nedeniyle de uygun bir tazminat ödemelidir⁷⁴.

Dönme halinde satıcı, daha önce kendisine ödenen bedeli faiziyle birlikte geri vermek zorundadır (TBK m. 229/I). Ayrıca satıcı, yargılama giderleri ve alıcının satılan hayvan için yaptığı diğer masrafları da ödemek zorundadır (TBK m. 229/ II). Buna ek olarak, satıcı, hayvanın ayıplı olarak tesliminden dolayı alıcının doğrudan doğruya uğradığı diğer zararları da kusuru olmasa bile, tazmin etmekle yükümlüdür (TBK m. 229/I-3). Burada kusursuz sorumluluk söz konusudur. Hayvanın ayıplı olması sebebiyle alıcının doğrudan doğruya uğradığı zararlardan satıcının kusursuz da olsa sorumlu olduğu, TBK m. 229/II hükmünün zıt anlamından çıkmaktadır⁷⁵.

Alıcı, ayıplı hayvan nedeniyle uğradığı doğrudan doğruya zararları dışında kalan dolayısıyla zararları (hasta bir hayvanın tesliminden dolayı alıcının diğer hayvanlarına hastalığın geçmesi gibi) isteyebilir. Ancak satıcı kusursuzluğunu (tüm özeni göstermesine rağmen ayıbın varlığını bilemediğini) ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilir (TBK m. 229/II)⁷⁶.

Satılan hayvanın ayıplı çıkması sebebiyle yahut beklenmedik hal veya mücbir sebep sonunda ağır biçimde zarara uğraması, alıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanmasını engellemektedir⁷⁷. Örneğin, satılan Afrika at vebasına sahip ayıplı ata yıldırım çarpması ve atın sakat kalması, alıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanmasını engellemez.

B. Bedelin İndirilmesini (Semenin Tenzilini) İsteme Hakkı

Alıcı, satın aldığı hayvanı kendisinde alıkoymak niyetindeyse, ayıp nedeniyle hayvanın değerinde meydana gelen azalmayı satıcıdan talep edebilir. TBK m. 227/IV'e göre hakim, alıcı dönme hakkını kullanmasına rağmen

⁷³ Tandoğan, s. 191; Zevkliler/Gökyayla, s. 128.

⁷⁴ Tandoğan, s. 191-192.

⁷⁵ Zevkliler/Gökyayla, s. 128.

⁷⁶ Aral/Ayrancı, s. 134.

⁷⁷ Gümüş, Borçlar, s. 174; Zevkliler/Gökyayla, s. 125, 129.

durum ve şartlar söz konusu hakkın kullanılmasını haklı göstermiyorsa, satış bedelinden indirilme kararı verebilir. Bedelden indirilecek miktarın belirlenmesi hâkime aittir⁷⁸. Her ne kadar kanunda belirli bir hesaplama yöntemi gösterilmese de, doktrinde üç ayrı yöntem kabul edilmektedir. Söz konusu yöntemler; Mutlak Metod, Tazminat Metodu ve NisbiMetod'dur.

1) Mutlak Metod: Hayvanın ayıpsız ve ayıplı olarak kıymeti takdir edilir ve ikisi arasındaki fark, karşılaştırılan semenden indirilir.

$$\begin{aligned} \text{Semen} &= 1000 \text{ TL} \\ \text{Ayıpsız Değer} &= 800 \text{ TL} \\ \text{Ayıplı Değer} &= 400 \text{ TL} \\ \text{İndirilecek Miktar} &= \text{Ayıpsız Değer} - \text{Ayıplı Değer} \\ &= 800 \text{ TL} - 400 \text{ TL} = 400 \text{ TL} \\ \text{Ödenecek Semen} &= 1000 \text{ TL} - 400 \text{ TL} = 600 \text{ TL} \end{aligned}$$

Söz konusu metod, hayvan çok ucuz veya çok pahalı satıldığı takdirde hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracaktır. Hayvan ne kadar ucuza satılmışsa, bu usulün sonuçları satıcı için o kadar ağır olur; ne kadar pahalıya satılmışsa, bu sonuçlar onun için o kadar hafif olur⁷⁹.

2) Tazminat Metodu: Karşılaştırılan semen ile şeyin ayıplı değeri arasındaki fark semenden indirilir. Başka bir deyişle, alıcı sadece ayıplı değeri öder.

$$\begin{aligned} \text{İndirilecek Miktar} &= 1000 \text{ TL} - 400 \text{ TL} = 600 \text{ TL} \\ \text{Ödenecek Semen} &= 1000 \text{ TL} - 600 \text{ TL} = 400 \text{ TL} \end{aligned}$$

Tazminat metodunun sakıncası hayvanın gerçek değerinden ucuza satılması halinde kendini gösterir. Buna göre semenin indirilmesine imkân kalmayabilir⁸⁰.

3) Nisbi Metod: Bu metoda göre ayıplı ve ayıpsız değer arasındaki oran, karşılaştırılan semene uygulanarak ödenecek semen bulunur.

⁷⁸ Zevkliler/Gökyayla, s. 130.

⁷⁹ Feyzioğlu, s. 290; Tandoğan, s. 196.

⁸⁰ Feyzioğlu, s. 290; Tandoğan, s. 196.

Ayıpsız Değer = Kararlaştırılan Semen

Ayıplı Değer Ödenecek Semen

Ödenecek Semen = Karlaştırılan Semen X Ayıplı Değer
Ayıpsız Değer

Ödenecek Semen = 100 TL x 400 TL = 500 TL
800 TL

İndirilecek Semen= Kararlaştırılan Semen-Ödenecek Semen = 1000 TL
- 500 TL = 500 TL⁸¹

Nisbi metod yöntemi, satılan hayvanın ucuz veya pahalı olmasına göre sağlanan karın göz önünde tutulması bakımından adalete ve hakkaniyete en uygun metod olduğu için öğretide oy birliğiyle kabul edilen görüş halini almıştır⁸². Yargıtay da yerleşik kararlarında bu yöntemi uygulamaktadır⁸³. GÜMÜŞ'e göre 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 11.maddesinin birinci fıkrasının b bendinde "ayıp oranında" ifadesinin bulunması sebebiyle tüketici satışına konu olan uyuşmazlıklarda da nispi metod kullanılmalıdır⁸⁴.

C. Ücretsiz Tedavi Ettirme Hakkı⁸⁵

Bu yola, hayvandaki ayıbın tedavi yoluyla giderilebileceği ve hayvanın, alıcının ondan beklediği yararı sağlayabileceği duruma getirilmesinin müm-

⁸¹ Feyzioğlu, s. 230; Tandoğan, s. 197; Gümüş, Borçlar, s. 183.

⁸² Bilge, s. 74-76; Feyzioğlu, s. 218; Edis, s. 124; Tandoğan, s. 197; Gümüş, Borçlar, s. 181; Aral/Ayrancı, s. 136, Yavuz, Borçlar, s. 99; Aydoğdu/Kahveci, s. 184; Zevkliler/Gökyayla, s. 131.

⁸³ 15. HD., T.23.10.1976, E.1976/1644, K.1976/3316 (Kazancı İçtihat Bankası); 13.HD., T.2.10.2013, E.2012/24807, K.2013/24.013 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁸⁴ Gümüş, Mustafa Alper; 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Cilt: I, İstanbul 2014, s. 133-114.

⁸⁵ Türk Borçlar Kanunu'nun 227. maddesine göre alıcının sahip olduğu üçüncü seçimlik hakkın asıl adı, ücretsiz onarım hakkıdır. TDK'ya göre tamirat anlamına gelen ve hayvanın doğası gereği diğer eşyalar gibi tamir edilmesinin mümkün olmaması sebebiyle onarım sözcüğü yerine tedavi etme sözcüğünün kullanılması gerekir.

kün olduğu hallerde gidilmesi gerekir. Eğer hayvanın tedavisi imkânsızsa da aşırı gideri gerektiriyorsa (neredeyse satış parasına yakınsa) veya tedavi sonucu kullanılabilir duruma gelmekle birlikte değeri önemli ölçüde azalmışsa, alıcının diğer seçeneklere yönelmesi yerinde olacaktır. Alıcının bu seçeneği kullanması halinde, satıcı hayvanı ücretsiz tedavi ettirecektir ve alıcıdan herhangi bir tedavi ücreti isteyemeyecektir. Eğer sözleşme tüketici satışı kapsamında ise, alıcı hayvanın ücretsiz tedavisini, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un 11.maddesinin ikinci fıkrasında belirtilmiş olan üreticiden veya ithalatçıdan da talep edebilir. Çünkü kanunun da belirttiği üzere 11. fıkradaki hakların yerine getirilmesi konusunda satıcı, üretici ve ithalatçı müteselsilen sorumludur. Bu noktada kanun koyucu, üretici ve ithalatçıya sorumluluktan kurtulma imkânı tanımıştır. Üretici veya ithalatçı, malın kendisi tarafından piyasaya sürülmesinden sonra ayıbın doğduğunu ispat ettiği takdirde sorumlu tutulmayacaktır.

Ne Borçlar Kanunumuzda ne de 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da ayıplı hayvanın tedavisinin süresi ve yeri belirtilmiştir.

İlk olarak tarafların tedavinin süresi ve yeri konusunda kendi aralarında bir anlaşma yapmış olup olmadığına bakılmalıdır. Eğer taraflar, kendi aralarında tedavi ettirilecek yer konusunda anlaşma yapmışlarsa satıcı, sözleşmede belirtilen yerdeki veteriner hekime⁸⁶ ayıplı hayvanı tedavi ettirecektir. Taraflar, ayıplı hayvanı tedavi ettirecek yeri belirlememişlerse bu durumda 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri uygulanacaktır. Satıcının satım konusu ayıplı hayvanı tedavi ettirme borcu bir yapma borcudur⁸⁷. Bu durumda satıcı satım konusu ayıplı hayvanı tedavi ettirme borcunu, hayvanın cins ya da parça borcu olduğuna bakılmaksızın her durumda, TBK m. 89/I-3 kapsamında borçlunun yerleşim yerindeki veteriner hekim tarafından ayıplı hayvanı tedavi ettirerek yerine getirecektir.

Satıcının ayıplı hayvanı tedavi ettirme süresi de, tarafların kendi aralarında herhangi bir süre belirleyip belirlemediklerine göre değişir. Süre belir-

⁸⁶ 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 7.maddesinin birinci fıkrasına ve Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 10. maddesine göre, hayvanlara her türlü tıbbi ve cerrahi müdahale veteriner hekimler tarafından yapılacaktır.

⁸⁷ **Arbek**, Ömer; Satım Konusu Ayıplı Malın Tamir Edilmesi, Ankara 2005, s. 212.

lenirken taraflar veteriner hekimlerden de yardım alabilirler. Taraflar kendi aralarında süre belirlememişlerse süre, söz konusu ayıbın büyüklüğüne ve önemine göre tespit edilir⁸⁸. Örneğin bir kedide çıkan mantar hastalığı bir günde tedavi edilebilecek bir ayıp değildir.

Türk Borçlar Kanunu'nda, satım konusu ayıplı hayvanın tedavi edilmesi borcunun gereği gibi ifa edilmemesinin sonuçlarına ilişkin olarak, özel her hangi bir hüküm öngörülmemiştir. Fakat öğretisi ve uygulamada, ücretsiz tedavi ettirme hakkı dışındaki diğer seçimlik hakların kullanılması ile Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerinden olan 112 vd. (mülga Borçlar Kanunu'nun 96. maddesi) maddelerinin yarışarak uygulanacağı kabul edilmektedir⁸⁹. Tüketici işlemi bakımından ise, hayvan gereği gibi tedavi edilmezse tüketici, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunun 11. maddesindeki diğer seçimlik haklarını kullanabilir.

D. Ayıplı Hayvanın Ayıpsız Benzeriyle Ücretsiz Değiştirilmesini İsteme Hakkı

Mülga Borçlar Kanunu'nun 203. maddesinin 1. fıkrasında, yalnızca çeşit satışları için tanınmış olan bu hak, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu'ndan sonra herhangi bir ayırıma tabi olmaksızın kural olarak tüm satışlar için alıcıya tanınmıştır⁹⁰. Alıcı, imkân varsa bu hakkını kullanabilmektedir; örneğin söz konusu satış bir hayvan satışı ise ve hayvan parça borcu olarak belirlenmişse, hayvanın bir başka hayvana benzememesi nedeniyle uygulanmamaktadır. Örneğin, rengi, cinsiyeti, yaşı ve diğer ayırt edici özellikleri konusunda anlaşılması olan ve parça borcu niteliğinde olan golden retriever

⁸⁸ 13 Haziran 2014 Tarihli ve 29029 Sayılı Satış Sonrası Hizmetler Yönetmeliği'nde hayvanın azami tedavi süresi belirtilmediği gibi Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 11. maddesinde de ücretsiz tedavi için azami süre 30 gündür. Kanımca, bu süre hayvan satışıyla bağdaşmamaktadır. Ayıbın tedavi olmadığı her dakika, hayvanın yaşam hakkı bakımından aleyhine sonuçlar doğuracaktır. Bu sebeple tüketici ücretsiz tedavi hakkını kullandığı zaman hayvan, hiç vakit kaybetmeksizin bir an önce tedavi ettirilmelidir.

⁸⁹ **Arbek**, s. 220.

⁹⁰ **Feyzioğlu**, s. 295; **Edis**, s. 67; **Yavuz**, Borçlar, s. 101; **Aydoğdu/Kahveci**, s. 184; **Çetiner**, Bilgehan; "Yeni Türk Borçlar Kanunu'nda Yarar ve Hasarın İntikali ile Satıcının Ayıptan Sorumluluğuna İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 67, Sayı: 1-2, 2009, s. 110.

cinsi köpeğim ayıpsız bir başka golden retriever cinsi köpekle değiştirilme imkânı bulunmamaktayken, cins borcu niteliği taşıyan ayıplı Hollanda ineği, imkân varsa, ücretsiz olarak ayıpsız bir başka Hollanda ineğiyle değiştirilebilir.

Satılan ayıplı hayvanın değiştirilmesi, TBK m. 227/V hükmüne göre dönme hakkının kullanılmasının mümkün olduğu hallerde talep edilebilir. Çünkü ayıpsız benzeriyle değiştirme talebi, dönme talebine benzer sonuçlar doğurmaktadır ve dönme hakkının kullanılmadığı durumlarda, değiştirme hakkını tanımak kanunun amacına aykırıdır. Buna göre satılan ayıplı hayvan, alıcının kusuruyla telef olmuşsa, alıcı değiştirme talebinde bulunamaz⁹¹.

TBK m. 227/III'e göre "*Satıcı, alıcıya aynı malın ayıpsız bir benzerini hemen vererek ve uğradığı zararın tamamını gidererek seçimlik haklarını kullanmasını önleyebilir*". Söz konusu düzenleme, kıyasen hayvan satın alma amaçlı tüketici sözleşmelerine de uygulanmalıdır⁹².

E. Maddi ve Manevi Zararların Tazminini Talep Hakkı

Yukarıda belirttiğimiz seçimlik haklara ek olarak, alıcı ayıplı hayvan yüzünden uğradığı müspet, doğrudan ve dolaylı zararlarının giderilmesini isteyebilir. Ayıplı hayvan alan alıcı, sözleşmeden dönmediği gibi, bedel indirimi, ayıpsız benzeri ile değiştirme veya ücretsiz tedavi haklarından hiçbirini kullanmadan, doğrudan ve sadece ayıp nedeniyle uğradığı zararın tazminini isteyebilecektir. Uygulamaya baktığımızda, Yargıtay kararlarından da anlaşılacağı üzere alıcıların daha çok sadece zararların tazminini talep ettikleri görülmektedir⁹³. Burada alıcının isteyebileceği tazminat, genel hüküm olan TBK m. 112 (eski BK m.96) çerçevesinde, borca aykırılık sebebiyle uğradığı olumlu zararın tazminidir⁹⁴. Sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle gerçekleşen müspet zarar, fiili zarar ve yoksun

⁹¹ Tandoğan, s. 199; Zevkliler/Gökyayla, s. 132; Aydoğdu/Kahveci, s. 187.

⁹² Gümüş, Tüketici, s. 122.

⁹³ 13. HD., T.13.3.2003, E. 2002/13958, K. 2003/2751 (Kazancı İçtihat Bankası); 13.HD., T.16.4.2002, E. 2002/2367, K. 2002/4125 (Kazancı İçtihat Bankası); 13.HD., T.7.10.2004, E. 2004/5816, K. 2004/13931 (Kazancı İçtihat Bankası); 13.HD., T. 18.12.1995, E. 1995/11280, K. 1995/11441 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁹⁴ Öz, s. 863.

kalınan kar şeklinde ortaya çıkmaktadır (ayıplı çıkan hayvanı başkasına satarak kazanç elde etme imkânını kaybetmiş olma gibi)⁹⁵. Alıcı, sözleşmeden dönme dışındaki üç seçimlik hakkından birini kullanır ise, yine söz konusu hükme göre olumlu zararının tazminini isteyebileceksede, burada zararı hesaplanırken kullandığı seçimlik hakkın sonuçları da dikkate alınacaktır. Örneğin, bedel indirimi yaptığıında ayıplı hayvanın yol açtığı olumlu zarar hesaplanırken, bedelden indirilen tutar hesaptan düşülecektir⁹⁶.

Ayıplı hayvanın değer kaybı, ayıbın neden olduğu diğer malvarlığı zararları, ayıp sebebiyle kazanç kaybı gibi malvarlığı zararlarına uğrayan alıcı sözleşmedeki bedeli indirilen kısım kadar eksik ödeyerek bir maliyetten kurtulmuştur. Alıcı, tedavi hakkını seçmişse, olumlu zarar hesaplanırken artık satılan hayvanın ayıplı değeri ile ayıpsız değeri arasındaki fark bir zarar kalemi olarak hesaba eklenmeyecektir. Burada tartışılması gereken bir diğer nokta, henüz hiçbir seçimlik hakkını kullanmamış olan, fakat ayıbı ihbar yükümünü zamanında yerine getirmiş olup seçimlik haklarını kullanma imkânını muhafaza eden alıcının, ayıptan doğan olumlu zararının tazminini isterken sahip olduğu bu imkânın, talebinde indirim sebebi sayılıp sayılmayacağıdır. ÖZ'e göre, bedel indirimi, tedavi ve ayıpsız misli ile değiştirme (mümkünse) imkânlarından hiç birini hesaba katmaksızın sadece olumlu zararının tam olarak tazminini talep eden alıcı, artık bu seçimlik haklarından feragat etmiş sayılacaktır⁹⁷. Zira, sözleşmedeki bedeli tam olarak ödeyip ayıplı hayvanı o haliyle elinde kalmış sayarak zararını hesaplayıp buna göre tazminat talep eden alıcı, söz konusu seçimlik haklarını kullanmaktan vazgeçmiş demektir. Sözleşmeden dönme hakkından ise, esasen olumlu zararının tazminini talep etmekle vazgeçmiş sayılır⁹⁸.

Her ne kadar Yargıtay, alıcının hayvanın ayıplı çıkmasından dolayı manevi tazminat talep edemeyeceğini belirtse de⁹⁹ kanımca alıcı, nasıl

⁹⁵ **Aydos**, Oğuz Sadık; "Ayıplı Mal Nedeniyle Ortaya Çıkan Malvarlığı Zararları", Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, Cilt: I, Ankara 2010, s. 321.

⁹⁶ **Öz**, s. 863.

⁹⁷ **Öz**, s. 863.

⁹⁸ **Öz**, s. 864.

⁹⁹ "Davalının ayıplı malı bilerek davacıya satması sonucunda, satılan hayvanın ölmesi nedeniyle manevi tazminata karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

seçimlik haklara ek olarak maddi zararlarının giderilmesini talep edebiliyorsa, hayvanın ayıplı olmasından duyduğu acı, elem ve kederden dolayı da satıcıdan manevi zararın giderilmesini talep edebilmelidir. Alıcının duygu yaşamında uğradığı bir kayıp olan manevi zararın miktarının her ne kadar somut olarak kanıtlanması mümkün olmasa da, hakim somut olaya göre alıcının manevi zararını takdir edecek ve ona göre alıcı lehine uygun bir manevi tazminata hükmedecektir¹⁰⁰.

V. UYUŞMAZLIĞA BAKMAKLA GÖREVLİ VE YETKİLİ MERCİLER

Yukarıda bahsettiğimiz gibi satıcı, alıcının talep ettiği hakkı ifa ederse alıcının dava açmasına gerek yoktur. Fakat satıcı, alıcının hayvandaki ayrıtan doğan haklarını yerine getirmekten ve zararlarını tazmin etmekten kaçınırsa alıcı mecburen dava yoluna gidecektir.

6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 2/I maddesine göre, dava konusu para ile değerlendirilebildiği için (malvarlığına ilişkin olması sebebiyle) görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesiyken, 6. maddeye göre yetkili mahkeme, davalının (satıcının) yerleşim yeri mahkemesi veya özel yetki kuralı gereğince (m.10) sözleşmenin ifa yeri (hayvanın teslim yeri) mahkemesidir. İfa yerini taraflar kararlaştırmış iseler, davanın kararlaştırılan ifa yerinde de açılması mümkündür. Taraflar ifa yerini kararlaştırmamış iseler, ifa yeri, Türk Borçlar Kanunu'nun 89. maddesine göre belirlenecektir¹⁰¹.

Tüketici işlemi kapsamına giren hayvan satışlarından doğan olası uyuşmazlıkların çözümü için, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun tüketici hakem heyeti ve tüketici mahkemeleri kısımlarına bakılması gerekir. Kanunun 68. maddesinin birinci fıkrasına göre uyuşmazlığın miktarı değeri iki bin Türk Lirasının altında bulunuyorsa ilçe tüketici hakem

Zira, manevi tazminata hükmedebilmek için, kişinin kişilik haklarının hukuka aykırı bir şekilde tecavüze uğraması gerekir. Somut olayda böyle bir durum söz konusu olmayıp, malvarlığına yönelik hak ihlalden dolayı manevi tazminata karar verilemez.” 3.HD., T.27.2.2001, E.2000/1572, K.2000/1905 (Kazancı İçtihat Bankası).

¹⁰⁰ Kılıçoğlu, s. 293.

¹⁰¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 104.

heyetlerine, üç bin Türk Lirasının altında bulunuyorsa il tüketici hakem heyetlerine, büyükşehir statüsünde bulunan illerde ise iki bin Türk Lirası ile üç bin Türk Lirası arasındaki uyuşmazlıklarda il tüketici hakem heyetlerine başvuru zorunludur. Eğer uyuşmazlık konusu hayvanın değeri bu miktarların üzerinde ise uyuşmazlığın çözümü için tüketici hakem heyetine başvuru yapılamamakta ve uyuşmazlık, tüketici mahkemesinde görülmektedir. Hayvan satışından doğan tüketici davaları 6502 sayılı Kanun'un 73. maddenin dördüncü fıkrasına göre, tüketicinin yerleşim yerinin bulunduğu yerdeki tüketici mahkemesinde de açılabilir.

VI. ZAMANAŞIMI

Türk Borçlar Kanunumuzda kanun koyucu, hayvan satışında alıcının dava yoluyla seçimlik haklarını kullanabilmesi için özel bir zamanaşımı düzenlenmemiştir. Bu sebeple yürürlükte olan Türk Borçlar Kanunu dönemindeki seçimlik hakların kullanılması sebebiyle açılması muhtemel davaların zamanaşımı süreleri uygulanmalıdır. 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun 231. maddesinin birinci fıkrasına göre, ayıp dolayısıyla satıcıyı sorumlu tutmak üzere açılacak muhtemel davaların, satılanının devrinden¹⁰² itibaren 2 yıl içinde açılması gerekir. Satıcının hayvandaki ayıpla ilgili ağır kusuru varsa, bu süre içinde dava açılmadığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulmaz (TBK m. 231/II).

6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 12. maddesinin birinci fıkrasına göre, tıpkı mülga TKHK'da olduğu gibi, kanunlarda veya taraflar arasındaki sözleşmede daha uzun bir süre belirlenmemişse ayıplı hayvandan sorumluluk, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile, malın tüketiciye teslim tarihinden itibaren iki yıllık zamanaşımı süresine tabidir. 12. maddenin üçüncü fıkrasına göre hayvandaki ayıp ağır kusur ya da hile ile gizlenmişse zamanaşımı uygulanmayacaktır; bu, genel zamanaşımı hükmü olan 10 yıllık zamanaşımı süresinin uygulanacağı şeklinde anlaşılmalıdır (TBK m. 146)¹⁰³. 6502 Sayılı Kanunda, tüketicinin ayıplı malın neden olduğu her türlü zararlardan dolayı yapacağı talepler, Ürün Güvenliği ve

¹⁰² “Devir” den fiili teslimin anlaşılması gerektiği hakkında **Atamer**, Tebliğ, s. 217.

¹⁰³ **Zevkliler/Gökyayla**, s. 139.

Teknik Düzenlemeler Kanunu Taslağı yasalastığı takdirde TBK'nın haksız fiil zamanaşımı süreleri olan 2 ve 10 yıla tabi olacaktır.

Yukarıda da belirtildiği gibi 6098 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 231/I. maddesinde zamanaşımı süresi satılan hayvanın devrinden itibaren başlar-ken, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 12. maddesine göre zamanaşımı süresi, satılan hayvanın alıcıya tesliminden itibaren başla-maktadır. Fakat geciktirici koşula bağlı hayvan satışında teslim ya da devir önce gerçekleşse bile, zamanaşımı süresi koşulun gerçekleşmesinden itiba-ren işleme başlar¹⁰⁴.

VII. HAYVAN SATIŞINDA AYIBA KARŞI TEKEFFÜLE DAYANAN DAVALARDA HATA, HİLE VEYA GABİNE YAHUT SÖZLEŞMENİN GEREĞİ GİBİ İFA EDİLMEMESİNE DAYANAN DAVALARIN İLİŞKİSİ

Hayvan satışında ayıbı üstlenme borcunun şartlarıyla, esaslı yanılma, hile hatta bazı durumlarda gabin şartları (alıcının kurban bayramının son gününde zor durumda kalması ve deneyimsizliği sebebiyle satıcıdan, kalan son koyunu almak zorunda olması gibi) bir arada gerçekleşmiş olabilir. Bu hükümlerin birbiriyle yarışmalı olarak uygulanması mümkündür. Bunun gibi ayıplı ifa, gereği gibi ifa etmemenin bir türü olduğundan, ayıplı ifanın olduğu her durumda TBK m. 112 vd. hükümlerinin yarışmalı olarak uygulanması da mümkündür¹⁰⁵.

Ayıp hükümleriyle temel hatası veya hile hükümleri yarıştığı zaman, şu noktayı gözden kaçırmamak gereklidir: Ayıp hükümlerinin uygulanabilmesi her şeyden önce "geçerli" bir satış sözleşmesinin varlığına bağlıdır. Geçersiz hayvan satış sözleşmelerinde, satıcının ayıp hükümlerine dayalı bir sorumluluğundan söz edilemez. Hata veya hile hallerinde ise karşımızda "iptal

¹⁰⁴ Zevkliler/Gökyayla, s. 138; Tandoğan, bu konuda farklı düşünmektedir. Tandoğan'a göre zamanaşımı kural olarak, teslimden itibaren işleme başlamakla beraber, geciktirici şarta bağlı satımda teslim daha önce vaki olsa bile, şartın gerçekleşmesinden önce yürümez (Tandoğan, s. 200).

¹⁰⁵ Tandoğan, s. 203; Kılıçoğlu, s. 205; Zevkliler/Gökyayla, s. 139; Aral/Ayrancı, s. 151; Aydoğdu/Kahveci, s. 133; Aslan, Yılmaz; 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku, 4. Baskı, Bursa 2014, s. 206.

edilebilir”, buna göre “geçersiz” bir hayvan satış sözleşmesi yer almaktadır¹⁰⁶. Bu durumda, seçimlik hakkını baştan (hataya veya hileye hiç değinmeksizin) ayıp hükümleri lehine kullanan ve bu hükümlerin kendisine verdiği hakları kullanan alıcının kötü bir sürprizle karşılaşması tehlikesi vardır. Şöyle ki, sözleşmenin geçerli olduğu faraziyesine dayanıp ayıp hükümlerine başvurulması, alıcının bu sözleşmeye geçerli bir sözleşme gözüyle baktığı, dolayısıyla hata veya hile sebebiyle iptal hakkından örtülü biçimde vazgeçtiği, başka deyişle irade bozukluğu sonucu sakatlanmış sözleşmeye TBK m. 31 çerçevesinde icazet verdiği şeklinde değerlendirilebilir. Bu bakımdan bu gibi hallerde hata veya hileye dayalı haklar saklı kalmak üzere harekete geçildiğinin belirtilmesinde büyük yarar vardır. Buna karşın, hata veya hile sonucu kurulmuş sözleşmeye icazet veren ve onu geçerli hale getiren alıcının, bu defa ayıp hükümlerinden yararlanmasına bir engel yoktur¹⁰⁷.

SONUÇ

Satın alınan hayvanda ortaya çıkan ve alıcının o hayvandan tümüyle ya da gerektiği gibi yararlanmasını engelleyen eksiklikler ve bozukluklar anlamına gelen ayıptan sorumluluğun doğabilmesi için ayıba karşı tekeffülün hem maddi hem de şekli şartlarının bir arada bulunması gereklidir. Her ne kadar, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 220. maddesinde hayvan satışındaki ayıbın maddi şartları (yazılı olarak üstlenme veya satıcının ağır kusuru olması) özel olarak düzenlenmiş olsa da, konusu hayvan satışı olmayan diğer satış sözleşmelerindeki sözleşme konusu şeyde çıkan ayıpların maddi şartlarının da belli ölçüde hayvan satışına uygulanması gerekir. Şekli şartlara baktığımızda, kanun koyucunun tıpkı maddi şartları özel olarak düzenlediği gibi şekli şartları da özel olarak düzenlediği görülmektedir. Muayene ve ihbar külfetini düzenleyen 224. maddeye göre, sorumlu olunan süre yazılı olarak belirtilmemiş ve hayvanın gebelik vasfına ilişkin değilse, ayıplı hayvanın devrinin yapıldığı veya alıcının devralmada temerrüdünün gerçekleştiği günden başlayarak 9 gün içinde satıcıya bildirilip hayvanın

¹⁰⁶ Tekinay, Selahattin Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atilla; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993, s. 441.

¹⁰⁷ Tandoğan, s. 203; Kocayusufpaşaoğlu, Necip; Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem ve Sözleşme, Cilt: I, 4. Baskı, İstanbul 2008, s. 414.

birlikte olan veterinerlerce gözden geçirilmesini ve aynı süre içinde yetkili makam olan mahkemelerden istenmesi halinde satıcı sorumlu olacaktır. Hayvan satışı tüketici satışına konu olduğunda 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da herhangi bir muayene ve ihbar süresi düzenlenmediğinden tüketici, ayıptan doğan haklarını kullanmak için zaten 2 yıllık zamanaşımı süresi içinde satıcıya başvurmalıdır. Dar anlamda ticari satışa konu olan hayvan satışında ise tacir, Türk Ticaret Kanunu'nun 23. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasına göre, hayvanın ayıplı olduğu teslimi sırasında açıkça belli ise iki gün içinde, satılan hayvanın ayıplı olduğunu teslim sırasında anlamak mümkün değilse, malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde satıcıya bildirmekle yükümlüdür.

Seçimlik haklardan olan bedelin indirilmesi hakkına göre, alıcı, satın aldığı hayvanı kendisinde alıkoyarak, ayıp nedeniyle hayvanın değerinde meydana gelen azalmayı satıcıdan talep edebilir. Diğer bir seçimlik hak ise, hayvandaki ayıp tedavi yoluyla giderilebilecekse ve hayvanın, alıcının ondan beklediği yararı sağlayabileceği duruma getirilmesinin olanak dâhilinde bulunması hallerinde ücretsiz tedavi isteme hakkıdır. Alıcının sahip olduğu bir başka seçenek ise hayvanın cins borcu niteliği taşıması koşuluyla ayıplı hayvanın ayıpsız benzeriyle ücretsiz değiştirilmesini isteme hakkıdır. Alıcının kullanabileceği dördüncü seçimlik hak olan dönme hakkı, teslim alınan hayvanı elde ettiği yararlarla birlikte (ineğin sütü gibi) satıcıya geri verme yükümlülüğünden ve satıcının da daha önce kendisine ödenen bedeli faiziyle birlikte geri verme zorunluluğundan ve satılan hayvan için yapılan diğer masrafların ödenmesinden ibarettir. Alıcı söz konusu seçimlik haklara ek olarak hayvanın ayıplı olmasından doğan maddi ve manevi zararlarının da tazminini isteyebilir.

Hayvan satışında ayıbı üstlenme borcunun şartlarıyla, esaslı yanılma, hile veya gabinin şartları bir arada gerçekleşmiş olabilir. Söz konusu duruma göre ayıplı ifa, gereği gibi ifa etmemenin bir türü olması sebebiyle, ayıplı ifanın olduğu her durumda TBK m. 112 vd. hükümleri yarışmalı olarak uygulanabilmektedir.

Türk Borçlar Kanunu'nda hayvan satışında alıcının dava yoluyla seçimlik haklarını kullanabilmesi zamanaşımı düzenlenmediği için, seçimlik hakların kullanılması sebebiyle açılması muhtemel davalarda iki yıllık zamanaşımı (TBK m. 231) uygulanır. Fakat satıcının hayvandaki ayıpla ilgili ağır

kusuru varsa, bu süre içinde dava açılmadığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulamamaktadır. Tüketici satışı açısından ise 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 12. maddesinin birinci fıkrasına göre, kanunlarda veya taraflar arasındaki sözleşmede daha uzun bir süre belirlenmemişse ayıplı hayvandan sorumluluk, ayıp daha sonra ortaya çıkmış olsa bile, malın tüketiciye teslim tarihinden itibaren iki yıllık zamanaşımı süresine tabi iken, hayvandaki ayıp ağır kusur ya da hile ile gizlenmişse zamanaşımı 10 yıl olacaktır.

Kaynakça

- Acemoğlu**, Kevork; “*Aliud*”ve Federal Mahkemenin “*Aliud*” Konusundaki Tutumu Üzerine”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt:6, Sayı: 9, 1972, s. 19-29.
- Aktürk**, İpek; Satım ve Eser Sözleşmelerinde Gözden Geçirme ve Bildirim Külfetleri, Yetkin Yayınevi, Ankara 2012.
- Akyiğit**, Ercan; Yeni Borçlar Kanunu’na Göre Satış-Mal Değişimi ve Bağışlama Sözleşmeleri, Seçkin Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2011.
- Aral**, Fahrettin/**Ayrancı**, Hasan; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, Yetkin Yayınevi, 9. Baskı, Ankara 2012.
- Arbek**, Ömer; Satım Konusu Ayıplı Malın Tamir Edilmesi, Yetkin Yayınevi, Ankara 2005.
- Arkan**, Sabih; Ticari İşletme Hukuku, 18. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013.
- Aslan**, Yılmaz; 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku, 4. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2014.
- Atamer**, Yeşim M.; Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu Makaleler - Tebliğler: Taşınır Satımı Sözleşmesi, On iki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2012.
- Atamer**, Yeşim/**Baş**, Ece; “Avrupa Birliği Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Satım Sözleşmesinde Ayrıptan Doğan Sorumluluk”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:88, Özel Sayı: 1, 2014, s. 19-61.
- Ayan**, Nurşen; “Taşınır Satımında Satıcının Kanundan Doğan Ayıba Karşı Tekeffül Borcu”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:15, Sayı: 1, 2007, s. 11-38.
- Aydoğdu**, Murat/**Kahveci**, Nalân; Türk Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, İleri Yayınevi, 1. Baskı, İzmir 2013.
- Aydos**, Oğuz Sadık; Ayıplı Mal Nedeniyle Ortaya Çıkan Malvarlığı Zararları, Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, Cilt: I, Turhan Kitabevi, Ankara 2010, s. 317-335.

- Becker**, Herman; İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi: Borçlar Hukuku II. Bölüm: Çeşitli sözleşme ilişkileri: Madde 184-551, Yargıtay Yayınları, No:24, İstanbul 1993.
- Bilge**, Necip; Borçlar Hukuku Dersleri: Hususi Borç Münasebetleri, Ankara 1958.
- Bucher**, Eugen/**Buz**, Vedat; “Mağdur Edilen Alıcı: Türk/İsviçre Borçlar Kanununun İki Özelliğinin Eleştirisi: Muayene ve İhbar Külfeti (Art. 201 OR; BK. m. 198), BK.202/II (Art. 205/II OR)’ye Göre Dönme Yerine Bedel İndirimine Karar Verilmesinin Masraflara İlişkin Sonuçları”, Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu için Armağan, Ankara 2004, s. 145-179.
- Çetiner**, Bilgehan; “Yeni Türk Borçlar Kanunu’nda Yarar ve Hasarın İntikali ile Satıcının Ayıptan Sorumluluğuna İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 67, Sayı: 1-2, 2009, s. 97-113.
- Edis**, Seyfullah; Türk Borçlar Hukukuna Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1963.
- Ertaş**, Şeref; Eşya Hukuku, Fakülteler Yayınevi, 10. Baskı, İzmir 2012.
- Erzurumluoğlu**, Erzan; Sözleşmeler Hukuku (Özel Borç İlişkileri), Yetkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2012.
- Feyzioğlu**, Feyzi Necmeddin; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Cilt: I, 3. Baskı, İstanbul 1978.
- Gümüş**, Mustafa Alper; Borçlar Hukuku: Özel Hükümler, Vedat Kitapçılık, Cilt: I, İstanbul 2008, (Borçlar).
- Gümüş**, Mustafa Alper; 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, Vedat Kitapçılık, Cilt: I, İstanbul 2014, (Tüketici).
- Günay**, Cevdet İlhan; Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- Gürpınar**, Damla; “Ev ve Süs Hayvanı Sahiplerinin Hakları ve Yükümlülükleri”, İzmir Barosu Dergisi, Sayı: 72, 2007, s. 170-212.
- Karahasan**, Mustafa Reşit; Türk Borçlar Hukuku - Özel Borç İlişkileri, Beta Yayıncılık, Cilt: III, 1. Baskı, İstanbul 2004.

- Kılıçoğlu**, Ahmet M.; Borçlar Hukuku : Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 16. Baskı, Ankara 2012.
- Kocayusufpaşaoğlu**, Necip; Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem ve Sözleşme, Filiz Kitabevi, Cilt: I, 4. Baskı, İstanbul 2008.
- Koçhisarlıoğlu**, Cengiz/**Söğütü Erişgin**, Özlem; “Hayvanın Hukuki Konumu”, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi: Prof. Dr. Aydın Zevkliler’e Armağan (Özel Sayı), Cilt: 2, s. 1691-1724.
- Kuru**, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder; Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları, 24. Baskı, Ankara 2013.
- Oğuzman**, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay-Özdemir**, Saibe; Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, 15. Baskı, İstanbul 2012.
- Olgaç**, Senai; Borçlar Hukuku Akdin Muhtelif Nevileri: Satış ve Trampa, İstanbul 1966.
- Öz**, Turgut; “Yeni Borçlar Kanununda Satım ve Eser Sözleşmesi Bakımından Ayıba Karşı Tekeffül Düzenlemesindeki Değişiklikler”, Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan, Filiz Kitabevi, İstanbul 2013, s. 854-875.
- Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özeker**, Muhammet; Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2013.
- Reisoğlu**, Safa; Türk Eşya Hukuku, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 6. Baskı, Ankara 1980.
- Remzi**, Mehmet/**Aydın**, Sezer; Borçlar Hukuku: Özel Hükümler, İkinci Sayfa Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2012.
- Serozan**, Rona; Sözleşmeden Dönme, Vedat Kitapçılık, 2. Baskı, İstanbul 2007.
- Sungurbey**, İsmet; Hayvan Hakları, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1992.
- Tandoğan**, Haluk; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, Vedat Kitapçılık, Cilt: I, 6. Baskı, İstanbul 2008.
- Tekinay**, Selahattin Sulhi/**Akman**, Sermet/**Burcuoğlu**, Haluk/**Altop**, Atilla; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, 7. Baskı, İstanbul 1993.

- Tunçomağ**, Kenan; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Cilt: II, 2. Baskı, İstanbul 1974.
- Uygur**, Turgut; Açıklamalı - İçtihatlı Borçlar Kanunu: Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Seçkin Yayınevi, Cilt: IV, 3. Baskı, Ankara 2010, (**Kısaltma**: Sorumluluk).
- Uygur**, Turgut; 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Seçkin Yayınevi, Cilt: I, 2. Baskı, Ankara 2012, (Borçlar).
- Yavuz**, Cevdet; Türk Borçlar Hukuku: Özel Hükümler, Beta Yayınları, 10. Baskı, İstanbul 2012, (Borçlar).
- Yavuz**, Cevdet; Satıcının Satılanın (Malın) Ayıplarından Sorumluluğu, Beta Yayınevi, İstanbul 1989, (Ayıp).
- Yavuz**, Nihat; Ayıplı İfa, Seçkin Yayınevi, 3. Baskı, Ankara 2012.
- Yılmaz**, Halil; “Hayvan Haklarına Bakış”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı:62, 2006, s. 212-229.
- Zevkliler**, Aydın/**Gökyayla**, Emre; Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri, Turhan Kitabevi, 13. Baskı, Ankara 2013.